

Navrotska I. M. Distributional and componential modeling of the semantic structure of English nouns as methods of distinguishing between polysemy and homonymy

The article features distributional and componential methods of distinguishing between polysemous and homonymous lexical-semantic variants of some English nouns which consists in forming a distributional model of realization of their meanings and determining multi-level componential parameters. The feature of the noun is the key element of its identification as a cognitive and linguistic object and on the basis of which semantic derivation occurs. An homonymous LSV appears as a result of dissolution of polysemous unity in case when it loses the feature of the core meaning and accepted connotative features prevail. With the help of contexts selected from corpora we have revealed semantic regularities and differences in some nouns the vocabulary representations of which is ambiguous and explained the homonymous character of certain LSV in such a way.

The study is conducted on the distributional and componential methods of distinguishing between polysemy and homonymy developed by R. I. Boltyanska but differs by a wider system of parameters. With the help of the sets of ontological parameters categorical features of different noun meanings have been analyzed. Distributional formulas show the most frequent models of combinability for each LSV. A context cluster is the smallest combination within the distributional formula in which LSV is found. Besides the most frequent meanings encountered in the corpora have been defined.

Key words: polysemy, homonymy, distributional model, componential formula, context cluster, feature.

Стаття надійшла до редакції 28.01.2014 р.

Прийнято до друку 28.03.2014 р.

Рецензент – канд. філол. н., проф. Гороть Є. І.

УДК 811.111'366'06 (043.3)

Н. О. Савельєва

**СПОНУКАЛЬНИЙ СУБ'ЮНКТИВ В ІСТОРІЇ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

Антропоцентрична парадигма, яка є панівною на сучасному етапі лінгвістичних студій, не виключає уваги до особливостей становлення мовних систем і їх окремих компонентів. Цим зумовлений інтерес дослідників до вивчення еволюції форм спонукального суб'юнктиву (*mandative subjunctive*) в історії англійської мови, зокрема у період з XIV по XVII ст.

Проблеми розвитку окремих граматичних категорій та конструкцій в історії англійської мови неодноразово ставали предметом дослідження в англістиці [1; 2]. Окремі розвідки було присвячено вивченню умовного способу в англійській мові як в синхронії, так і в діяхронії [3]. Специфіку вживання спонукального суб'юнктиву в ранньоновоанглійській мові було розглянуто у [4]. Попри наявність низки робіт, присвячених розгляду зазначеної проблематики, питання становлення і функціонування спонукального суб'юнктива як різновиду умовного способу в англійській мові вимагає подальшого вивчення.

Таким чином, актуальність цього дослідження детермінована необхідністю визначення особливостей становлення та функціонування мовних систем. Вона також замовлена недостатньою вивченістю проблеми становлення та функціонування спонукального суб'юнктива в історії англійської мови, зокрема у період з XIV по XVII ст. Метою статті є виявлення особливостей функціонування спонукального суб'юнктива в англійській мові XIV – XVII ст.

Спонукальний різновид суб'юнктива реалізується за допомогою основної форми дієслова в комплементі, представленому *that*-clause та введеному дієсловом зі значенням рекомендації, вимоги, пропозиції, наміру тощо [5, с. 158]. У таких модусно-диктумних конструкціях експліцитно реалізоване ментально-емоційне ставлення мовця до пропозиційного змісту висловлення [6, с. 54]. Уживання цього різновиду суб'юнктива залежить від дієслів на позначення волевиявлення, а саме – *wishing, desiring* „побажання, бажання”, *commanding* „наказування”, *preferring* „надання переваги”, *advising* „надання поради” та ін. [7, с. 38].

Р. Квірк та ін. пропонують виокремлювати два види умовного способу у сучасній англійській мові: теперішній та минулий (*present subjunctive, past subjunctive*). Разом з спонукальним різновидом до умовного способу теперішнього часу належить так званий „формульний” суб'юнктив (*formulaic*), а також ті випадки, у яких у підрядному умови або поступки використовується інфінітив без частки *to*. Минулий умовний спосіб запропоновано називати *were-subjunctive*, що вказує на можливість розрізнення форм індикативу в минулому та умовного способу лише у разі використання цієї форми дієслова *be* [5, с. 158]. Ця форма умовного способу використовується для маніфестації гіпотетичних, нереальних ситуацій, отже надалі у статті ми будемо називати її гіпотетичним різновидом умовного способу.

Традиційним є визнання поступового зменшення використання спонукального різновиду умовного способу в історії англійської мови, яке розпочинається вже у середньоанглійському періоді. У своєму дослідженні функціонування спонукального різновиду суб'юнктива в ранньоновоанглійській мові Е.-Л. Філлбрандт [4] дійшла висновку, що його питома вага поступово зменшується за рахунок звернення до альтернативних форм – *that-clauses* з дієсловом в індикативі; модальними дієсловами різної семантики; комплементом, маніфестованим

інфінітивом з часткою *to*. Підвищення використання цих альтернативних засобів пов'язують зі збігом форм спонукального різновиду суб'юнктива та індикатива, що зумовлює ускладнення їх розрізнення [5].

У сучасній англійській мові функціонування спонукального різновиду суб'юнктива є також обмеженим, воно позначене архаїчністю, високим рівнем офіційності. Утім, в останні роки дослідники зазначають його повернення до мовного вжитку, особливо в американському варіанті англійської мови [5, с. 160].

Для вивчення особливостей функціонування спонукального різновиду умовного способу в англійській мові XIV – XVII ст. нами було відібрано контексти, у яких відбувається реалізація досліджуваного різновиду суб'юнктиву, а також його інших різновидів умовного способу, а саме – формульного та гіпотетичного (*were-subjunctive*), з „Кентерберійських оповідань” Дж. Чосера, а також корпусу творів У. Шекспіра. Проаналізувавши матеріал дослідження, ми дійшли наступних висновків.

У середньоанглійській мові спонукальний різновид суб'юнктива є найбільш частотним (48 %) порівняно з іншими різновидами. Гіпотетичний різновид або так званий “*were-subjunctive*” було реалізовано у 31 % випадків, формульний суб'юнктив – в 10,2 %. Інші різновиди теперішнього умовного способу представлені у 9,8 % прикладів. Наведені фрагменти (1) – (4) продемонструють реалізацію зазначених різновидів умовного способу в середньоанглійській мові:

(1) *Converted was, thanked **be** Christes grace (Chaucer, 685).*

(2) *...And if so **be** that thou my lady wynne, and sle me in the wode ther... (Chaucer).*

(3) *He cheriseth hire as though she **were** a queene (Chaucer, 1554).*

(4) *...But Jesu Christ, as ye in books fynde, wil that his glory **laste** and **be** in mynde ... (Chaucer, 1554).*

У прикладі (1) формульний суб'юнктив, що ґрунтується на використанні певних сталих висловів (*God be with you, God be thanked, God be kind, Heaven forbid*), дозволяє реалізувати побажання або підкреслити незворотність ситуації (*Be it as may be, Come what may*). Типовим для цього різновиду є звернення до вищих сил (*God, Heaven, Lord, Juppiter, Fortune* та ін.), які сприймаються як вираження подяки або благословення. У текстовому фрагменті (2) відбувається реалізація умовного способу за допомогою інфінітиву дієслова **b** без частки *to* **e**: за допомогою цієї конструкції автор змальовує можливу, гіпотетичну ситуацію. Приклад (3) ілюструє використання так званого “*were-subjunctive*”, за допомогою якого відбувається реалізація нереальної модальності: „Він ставиться до неї, як до королеви” (якою вона не є). Останній контекст демонструє використання спонукального різновиду суб'юнктива. За допомогою предикату зі значенням „веління” уведено бажану для виконання ситуацію. Оскільки підмет підрядного речення

реалізований іменником в однині, то інтерпретація форм дієслів *be* та *laste* як таких, що реалізують умовний спосіб, не викликає сумнівів.

Зосередивши нашу увагу на 48 % прикладів, у яких реалізовано волітивний різновид суб'юнктива, ми виявили, що в середньоанглійській мові найбільш частотними предикатами волевиявлення, які передують *that-clause* з дієсловом у формі волітивного різновиду умовного способу, є наступні: *beseech, pray, forbid, take care, decree, bid, will* та *command*. Ці дієслова можуть бути представлені як фінітними, так і нефінітними формами, маніфестувати співвіднесеність ситуації з минулим та теперішнім часом. Наприклад, у текстовому фрагменті (5) предикат волевиявлення, який вимагає подальшого використання *that-clause*, представлений нефінітною формою дієслова:

(5) *She never cessed, as I written fynde, of hir preyerer, and God to love and dredem bisekyngne hym that he kepe hir maydenhede* (Chaucer).

На особливу увагу, на наш погляд, заслуговує порядок слів у підрядному реченні. Для давньоанглійського періоду типовим було використання дієслова у ньому наприкінці речення (SOV порядок слів) [7, с. 36], тоді як у середньоанглійській мові підрядні речення з SVO порядком слів мають значну перевагу (90 % відібраних нами прикладів):

(6) *his is to seyn, that nature deffendeth and fordedeth by right that no man make hymself riche unto the harm of another person* (Chaucer).

Уже в середньоанглійській мові помітним становиться зменшення використання спонукального різновиду суб'юнктива, чим і пояснюється розширення можливостей для реалізації такої семантики за допомогою інших граматичних форм. Серед них: використання дієслова у формі індикатива, модального предиката або інфінітиву з часткою *to*. Серед альтернативних засобів переважає вживання модальних дієслів. У прикладі (7) замість форми спонукального різновиду суб'юнктива використовується модальне дієслова *moote*:

(7) *I prey to God that I moote sterven wood* (Chaucer).

Численними є випадки, коли розрізнення форм індикатива або спонукального різновиду суб'юнктива неможливе. Ми будемо розглядати їх як приклади нейтралізації категорії способу:

(8) *I pray that you decide ...* (Chaucer).

Таким чином, у середньоанглійській мові спонукальний різновид суб'юнктива кількісно переважає випадки використання інших різновидів умовного способу. З іншого боку, з'являються альтернативні форми представлення відповідної семантики, такі як уживання модальних дієслів, інфінітивів або дієслів в індикативі у підрядному реченні замість форми волітивного умовного способу.

Ці тенденції набувають іще більшої значущості у ранньовісній англійській мові. Відбувається зниження у використанні спонукального різновиду суб'юнктива до 20 %, у той час як кількість випадків уживання формульного суб'юнктива збільшується майже вдвічі (26 %). Більш частотними в матеріалі ранньовісній англійській мові є

форми з інфінітивною формою дієслова *be* (19 %) та умовний спосіб минулого часу *were-subjunctive* (35 %).

Продовжує зростати роль альтернативних спонукальному різновиду суб'юнктива форм: модальних дієслів, дієслів у формі індикатива або інфінітива (19 % волітивний різновид – 81 % альтернативні форми). Найбільш частотними дієсловами, що реалізують семантику волітивності й використовуються у суперординарному реченні, є дієслова *beseech*, *charge* та *command*. Матеріал нашого дослідження демонструє розмаїття часових та станових форм зазначених дієслів. На відміну від середньоанглійського періоду, у якому серед альтернативних форм переважали модальні предикати, у ранньоновоанглійській більш частотними стають інфінітивні форми з часткою *to*.

(9) *I beseech your honour to hear me one single word (Shakespeare).*

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що історія становлення спонукального різновиду суб'юнктива у XIV – XVII ст. демонструє поступове зменшення частотності цього різновиду умовного способу, що, можливо, пов'язано з нейтралізацією його форм у деяких випадках і, як наслідок, ускладненням їх правильної інтерпретації. На заміну основній формі дієслова в комплементі, представленому *that*-clause, приходять модальні предикати та інфінітивні форми дієслова, що у продовж досліджуваного періоду набувають все більшої значущості. Безумовно, результати нашого дослідження не є вичерпними у вивченні спонукального різновиду умовного способу. Подальші перспективи наукових розвідок передбачають розгляд особливостей уживання та функціонування цього різновиду умовного способу в давньоанглійській мові, а зважаючи на «повернення» спонукального різновиду суб'юнктива до офіційних текстів в американському варіанті англійської мови, актуальним буде вивчення цього явища на матеріалі сучасної англійської мови.

Список використаної літератури

- 1. Jaszczolt K. M.** Representing Time: An Essay on Temporality as Modality / K. M. Jaszczolt. – N. Y. : Oxford University Press, 2009. – 192 p.
- 2. Meletic S.** The Interpretation of VP Complements of Deontic Modals / S. Meletic // *Facta Universitatis*. – 2006. – Vol. 4, № 1.– P. 53 – 59.
- 3. Derpaetere I.** Mood and Modality in English / I. Derpaetere, S. Reed // *The Handbook of English Linguistics* / ed. by Bas Aarts and April McMahon. – Singapore : Blackwell, 2006. – P. 362 – 383.
- 4. Fillbrandt E.-L.** The Development of the Mandative Subjunctive in the Early Modern English Period / Eva-Liisa Fillbrandt // *TRAMES: A Journal of the Humanities and Social Studies*. – 2006. – Vol. 10, № 2. – P. 135 – 151.
- 5. A Comprehensive Grammar of the English Language** / [Quirk R., Greenbaum S., Leech J., Swartvik J.]. – L. ; N.Y. : Longman Group Ltd., 1985. – 1179 p.

6. Таривердиева М. А. Отрицание и модальность: функционально-семантический анализ (на материале латинского языка) / М. А. Таривердиева // Функциональная семантика: оценка, экспрессивность, модальность : [In memoriam Е. М. Вольф / сб. ст. – М., 1996. – С. 53 – 62. **7. Буниятова И. Р.** Модальность древнеанглийского придаточного предложения / И. Р. Буниятова // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – Х. : Константа, 2000. – № 471. – С. 35 – 41.

Савельєва Н. О. Спонукальний суб'юнктив в історії англійської мови

У статті розглянуто особливості становлення спонукального різновиду суб'юнктива в історії англійської мови, зокрема у період з XIV по XVII ст. Змальовано особливості конструкції, за допомогою якої відбувається репрезентація спонукального суб'юнктива як одного з видів умовного способу; досліджено частотність його використання у порівнянні з іншими видами умовного способу, а саме – формульного, гіпотетичного та реалізованого за допомогою інфінітиву без частку *to*; визначено групу дієслів, які сигналізують про можливість використання досліджуваного різновиду суб'юнктива, та виявлено ті з них, які найчастіше використовуються у суперординарному реченні і передують *that*-clause з дієсловом у спонукальному способі суб'юнктива.

На матеріалі дослідження автором підтверджено тезу про поступове зменшення вагомості цього різновиду умовного способу в історії англійської мови за рахунок появи так званих „альтернативних форм” його реалізації, таких як: модальних дієслів, інфінітивну з часткою *to*, дієсловом у формі індикатива.

Key words: умовний спосіб, спонукальний різновид суб'юнктива, *that*-clause, альтернативні форми, нейтралізація.

Савельєва Н. А. Повелительний вид суб'юнктива в історії англійського языка

В статье рассматриваются особенности становления повелительного вида суб'юнктива в истории английского языка, а именно – в период с XIV по XVII вв. Охарактеризована специфика конструкции, с помощью которой происходит реализация данной разновидности условного наклонения; изучена частотность его использования в сравнении с другими видами условного наклонения, а именно – формульного, гипотетического и того его вида, который реализуется с помощью инфинитивной формы глагола без частицы *to*; очерчена группа глаголов, которые сигнализируют о возможности использования повелительной разновидности условного наклонения, а также определены те из них, которые чаще всего использовались в главном предложении и вводили *that*-clause с глаголом в повелительном виде условного наклонения в средненовоанглийском и ранненовоанглийском периоде.

На матеріалі дослідження підтверджено тезис о том, что частотность данной разновидности условного наклонения постепенно уменьшается; в языке появляются так называемые „альтернативные” формы репрезентации соответствующей семантики, включающие модальные глаголы, инфинитив с частицей *to*, глагол в форме индикатива.

Ключевые слова: условное наклонение, повелительный вид условного наклонения, *that*-clause, альтернативные формы, нейтрализация.

Savelieva N. O. Mandative subjunctive in English history

The article discusses the peculiarities of mandative subjunctive development in the history of the English language, namely in the period between the 14th and 17th centuries. The mandative subjunctive is seen as one of the subtypes of subjunctive which is represented by the construction consisting of the verb with the meaning of volition and *that*- clause in which the predicate is realized with the basic form of the verb without the particle *to*. In the article the use of the primary mandative subjunctive construction is described; its frequency in comparison with other types of the subjunctive, such as formulaic, hypothetical, and the one realized with the bare infinitive, is analyzed; the verbs which motivate the use of the mandative subjunctive are determined and those of them which are most often found in the main clause connected with the subordinate clause with the verb in the mandative subjunctive in Middle English and Early New English are specified.

On the basis of the research data the statement that the mandative subjunctive started going into disuse gradually is verified. The process started in Middle English and became even more extensive in Early New English. It is also confirmed that new means of expressing similar mandative semantics appeared. They were: *that*-clause with the modal verbs, to infinitive complements, and *that*-clauses with the verb in the indicative. The use of the latter is referred to as neutralization. These means are described as the alternative means of expressing the mandative subjunctive.

Key words: subjunctive mood, mandative subjunctive, *that*-clause, alternative forms, neutralization.

Стаття надійшла до редакції 02.02.2014 р.

Прийнято до друку 28.03.2014 р.

Рецензент – канд. філол. н., доц. Недайнова І. В.

УДК 81'37

V. Sutanovac

**SEMANTICS OF CONTEMPORARY LINGUISTICS: FROM
SOLITARY TO A HETEROFONIC NARRATIVE**